TANDBORSTEN

I Egypten har arkeologerna hittat 5 000 år gamla upptuggade pinnar med en fransad ände som de tror har använts som tandborstar. Träd och buskar som till exempel arakträdet (Salvadora persica) har antiseptiska egenskaper och stärker tandemaljen. Profeten Mohammed ska ha varit en flitig användare av pinnar från »tandborstbusken». Till och med på sin dödsbädd ska han ha använt sin *siwak*, som dessa tandborstar kallades.

De första tandborstarna som liknar de vi använder idag konstruerades i Kina redan 1498. De tillverkades av bambu eller ben och försågs med borst från vildsvin.

Gustav Vasa satt på den svenska tronen 1523–1560. Han är känd för sina dåliga tänder och sitt häftiga humör. Under hans tid hade man börjat smaksätta maten hos förmöget folk i Europa med socker, vilket påverkade tandhälsan. Kanske hade kung Gustav regerat annorlunda om en tandborste hade förebyggt hans tandvärk och häftiga humör?

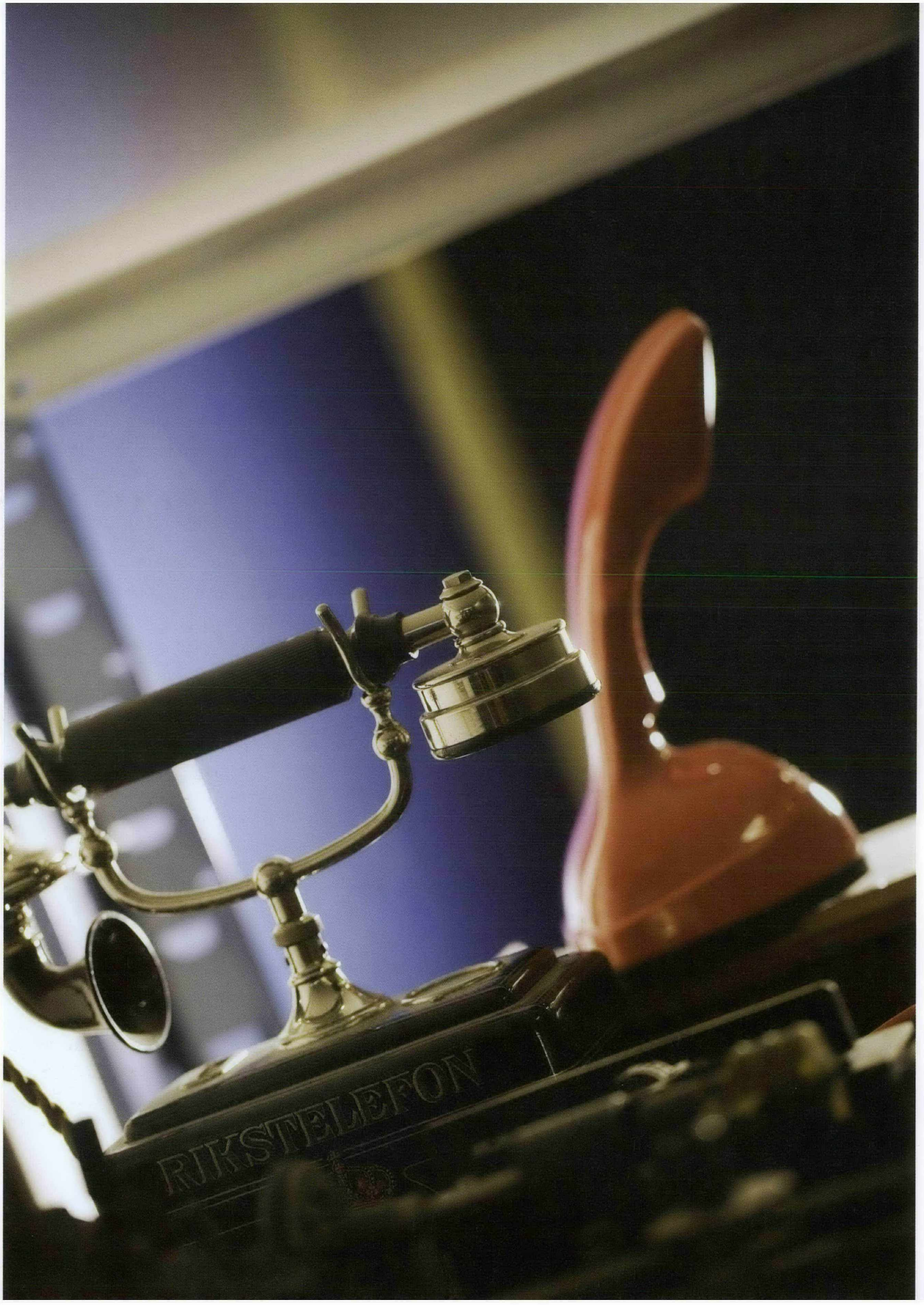
Men tandborsten omnämndes i Europa först samma år som Gustav Vasa dog, 1560. Och det skulle dröja innan den kom i allmänt bruk. På 1770-talet tillverkade den brittiske garvaren William Addis en tandborste av ben och borst. Han startade masstillverkning 1780 och ska ha gjort sig en förmögenhet. Vid denna tid började man inse att det var sockret som låg bakom karies. Tidigare hade många trott att det var tandmaskar som angrep tänderna.

Den franske kirurgen Pierre Fauchard gav på 1720-talet ut en bok om tandhälsa, där han pekade på sockrets roll för nedbrytning av tänder. Socker hade blivit en allt vanligare ingrediens i den europeiska maten under 1600- och 1700-talen, särskilt efter 1747 då det började raffineras ur sockerbetan, som kunde odlas på nordligare breddgrader än sockerröret. Fauchard utvecklade även en tandkräm som bestod av såpa, kalk, korall, snäckskal, vatten och extrakt från såpörtsträdet. Istället för tandborste använde han en tvättsvamp.

Tandborsten användes främst i överklassmiljöer och tillverkades i material som silver och elfenben för att visa dess exklusivitet. Vita tänder fick hög status. Vid 1800-talets slut och 1900-talets första årtionden började allt fler använda tandborste. De tillverkades mer industriellt och av billigare, mindre exklusiva material. Under 1880-talet försågs tandborstar med skaft av det nya plastmaterialet celluloid, som hade patenterats 1869. Varumärket nylon lanserades av företaget DuPont 1938 och redan samma år började materialet användas till tandborstar. Nylonborst visade sig vara betydligt bättre än djurborst.

I takt med att det producerades allt fler elektriska hushållsartiklar under 1900-talet uppfanns även eltandborsten 1954 av Phillippe Guy E. Woog i Schweiz för att användas av personer med funktionshinder. Uppfinningen lanserades i USA 1959 och tillverkas idag av mer än 150 olika producenter över hela världen. Sommaren 2007 introducerades en eltandborste som gör rent tänderna med ultraljud. De senaste årtiondena är det mest tandborstens formgivning som har förändrats med töjbara skaft, tungskrapa och mjuka och hårda borstar. Det finns även särskilda barntandborstar med inspirerande färg och form. Även om tandborstens exklusivitet har försvunnit ses det fortfarande som statusfyllt att ha vita och friska tänder medan tandlöshet utgör ett svårt stigma för dem som drabbas av det.

Gjutna plastskaft under tillverkning vid TePe Munhygienprodukter AB i Malmö. Företaget började göra tandborstar 1973. Produktionen är helautomatiserad med robotar och formsprutningsverktyg. Till sist monteras nylonborstet, som importeras från USA.

RIKSTELEFON